

Het onderwijzen van luister- vaardigheid

1 januari 1980

Auteur: Renée van Bezooijen

Volume: 11

Nummer: 1

Pagina's: 15-24

Documenten

- [moer_jrg11_003.pdf](#)

renee van bezooijen n het onderwijzen van luisteren luistervaardigheid luisteren is geen op zichzelf staande vaardigheid dat is in artikelen van jan sturm 1977 4 en in eke bulte 1978 3 al meermalen betoogd dat betekent voor het luister onderwijs geen luistertoetsen meer over monologen op een band maar wat dan wel renee van bezooijen vertelt haar uitgangspunten en geeft een flink aantal lesideeen 1 inleidin g veel docenten weten niet hoe ze het onder wijs van meerrichtingssituaties of alternatieve sinds de invoering van de mammoetwet is luister vormen van eenrichtingsluisteren concreet vaardigheid een verplicht onderdeel van het vak gestalte moeten geven ze zijn er in hun nederlands in het mavo havo en vwo voor veel opleiding nauwelijks of niet op voorbereid en docenten levert de invulling van dit vakonderdeel de didactische aanwijzingen in de vaklitera problemen op zo blijkt uit verschillende enque tuur zijn vaak te vaag en globaal tes driest e a 1975 colthof wesdorp 1975 in het onderhavige artikel zal ik in het kort dat men niet weet wat de doelstellingen van het aangeven welke factoren bij het luisteren in het luisteronderwijs zijn wat men onder luisteren dagelijks leven een rol spelen hoe men een aantal moet verstaan hoe men het moet onderwijzen daarvan in het onderwijs aan de orde kan stellen en hoe men het moet toetsen toch blijkt er zich en welke ervaringen ik daar zelf in samenwerking een bepaalde onderwijspraktijk te hebben geves met docenten nederlands mee heb opgedaan het tigd waarbij het begrijpend luisteren in de een zal daarbij opvallen dat ik niets over toetsing zeg richtingssituatie wordt benadrukt en andere as wat dat betreft verwijs ik naar bulte 1978 en pecten van luisteren worden verwaarloosd voor evenmin iets over discussies het is de bedoeling deze situatie kan ik onder meer de volgende oor dat over dat onderwerp een apart artikel zal ver zaken aangeven schijnen tot nu toe zijn alleen eenrichtingstoetsen op de markt gebracht en die zijn vrijwel uitslui 2 wa t i s lu iste re n tend gericht op het reproduceren van de feite lijke inhoud van een tekst de docenten pas blijkens een onlangs onder mavo havo en vwo sen hun onderwijs daarbij aan docenten gehouden enquete boves bulte 15 1978 wordt in een groot aantal klassen alleen zo uit de aangeboden informatie haalt wat voor het be-

grijpend luisteren in de eenrichtingssituatie hem belangrijk is p 403 ze gaan er dus van uit onderwezen in het ergste geval maken ze daarbij dat de luisteraar zelf geen invloed kan uitoefenen gebruik van materiaal uit een van de traditionele op het soort en de hoeveelheid informatie die tekstverzamelingen jansen 1973 heerze 1972 hem wordt verschaft voor eenrichtingsverkeers etc die sinds 1970 op de markt zijn gebracht situaties zoals het luisteren naar de radio of si de leerlingen luisteren klassikaal naar een eerst tuaties die daar sterk op lijken het volgen van geschreven en daarna door een neutrale man een hoorcollege bijvoorbeeld is dit uitgangspunt nenstem voorgelezen informatieve tekst om er terecht in situaties waarin de aanwezigen afwis vervolgens meerkeuzevragen bij te maken het selend spreker en luisteraar kunnen zijn ligt de enige wat je als leerling hoeft te doen om een zaak in principe anders goede luisteraar te zijn is je concentreren op wat stel dat je er in een dergelijke situatie achter wilt er ten gehore wordt gebracht en dat zo letterlijk komen hoe iemand zich voelt je kan dan net mogelijk onthouden luis- ter onderwijs wordt zoals je dat in de eenrichtingssituatie zou kunnen op die mani- er dus gelijk gesteld aan training in doen letten op diens intonatie en gelaatsuit- druk het maken van een bepaald soort toetsen king je kan hem echter ook op een meelevende op deze gang van zaken is nogal wat kritiek gele en geïnteresseerde manier aankijken zodat hij je verd een van de punten van kritiek is dat men vertelt hoe hij zich voelt of het hem op de juiste ervan uitgaat dat taaluitingen een strikt vastlig toon vragen als je het begrip luistermodus ook gende betekenis hebben vol- gens lammers en op de meerrichtingssituatie van toepassing wilt la lentsz 1977 in- terpreteren verschillende luiste ten zijn dan moet het worden uitgebreid het raars dezelfde gesproken tekst verschillend daar hanteren van een bepaalde luistermo- dus houdt om hebben zij de begrippen luistermodus en dan niet alleen in dat je aandacht besteedt aan luisterdoel ingevoerd wie een bepaalde luister bepaalde ele- menten en aspecten van de bood modus gebruikt besteedt op systematische wijze schap maar ook dat je bepaald nonverbaal gedrag extra aandacht aan sommige el- elementen en aspec vertoont en of bepaalde verbale handelingen uit ten van de boodschap en verwaarloost andere voert aldus gedefinieerd kan de term luistermo lammers en lentsz noemen verschillende facto dus beter vervangen worden door communiceer ren die op de keuze van de luistermodus van in modus en luisterdoel door communicatiedoel vloed zijn maar de meeste nadruk leggen ze op of commu- nicatiefunctie de factor luisterdoel luisterdoelen kun je vinden door de volgende zin af te maken als ik naar de b lammers en lentsz leggen er sterk de nadruk sprek- er luister doe ik dat om te weten te ko op dat dezelfde gesproken tekst verschil- lend ge men wat er op de stippeltjes kan worden inge interpreteerd kan worden en dat alle interpreta vuld is het luisterdoel mogelijke luisterdoelen ties goed zijn zolang ze te verantwoorden zijn zijn luisteren om erachter te komen of de me vanu- it de oorspronkelijke tekst van de spreker ning van de spreker zijn informatie kleurt of de het feit dat de boodschap los van de situatie als verstrekte informatie overeenkomt met de jouwe criterium voor de beoordeling van luistervaardig etc heid wordt genomen doet sterk aan de vroegere deze theorie is op veel punten een grote vooruit eenrichtingstoetsen denken dit idee wordt nog gang vergeleken bij de visie op het luisterproces versterkt als je leest dat onze visie op luisteron die

uit de traditionele luistertoetsen spreekt luis derwijs impliceert dat de leerling de vrijheid heeft teren wordt niet langer als een passieve en neutra tot een eigen interpretatie te komen of dat de le le maar als een actieve en persoonlijke bezigheid raar aangeeft welke interpretatie wordt verlangd beschouwd toch bekruipt mij het gevoel dat p 407 cursivering van mij is het in eenrich ook lammers en lentsz bij het opstellen van hun tingssituaties al de vraag of een buitenstaander theorie van de eenrichtingssituatie zijn uitgegaan kan uitmaken welke interpretatie de juiste is in ik wijs op de volgende drie punten meerrichtingssituaties kan dat nog veel minder daar immers bepalen de deelnemers aan het ge a volgens lammers en lentsz is een goede luiste sprek zelf of wat ze zeggen door de ander op een raar iemand die een adequate luistermodus han voor hen acceptabele manier wordt geinterpre teert i e iemand die beoordeelt en selecteert en teerd of liever of de ander op een voor he n 16 acceptabel e manie r reag eert geding is en d de fatische functie waarbij het niet zozeer om het gecommuniceerde alswel om c blijktens de voorbeelden die lam mers en lentsz het communiceren gaat zelf geven bepaal je je luisterdoel voor je gaat hartveldt gaat vooral uit van de spreker we kun luisteren en houd je je daar ti jdens het luisteren nen echter ook met betrekking tot de luisteraar aan vast ik denk dat dat alleen reeel is bij tame verschillende communicatiefuncties onder schei lijk omvangrijke samenhangende stukken tekst den zoals je kunt spreken om je gevoelens te waarvan de inhoud en de vorm globaal voorspel uiten zo kan een ander luisteren om jouw gevoe baar zijn bijvoorbeeld op grond van de titelaan lens te achterhalen zoals het doel van de spreker kondiging of wanneer het om situ aties gaat die kan zijn de luisteraar te manipuleren zo kan het min of meer gefor maliseerd zijn bijvoorbeeld een doel van de luisteraar zijn manipulaties op te spo poging informatie te krijgen van een ambtenaar ren etc aan een loket in een groot deel van het alledaag nu is het bijna nooit zo dat taaluitingen maar se taalverkeer echter lijkt me het vooraf bepalen een functie vervullen meestal is er sprake van tal van je communicatiedoel onmogelijk en ook niet van functies tegelijk de ge sprekspartners bepalen zinvol samen welke de meeste nadruk krijgt je zou een ge sprek kunnen vergelijken met een onderhande in het bovenstaande heb ik proberen duidelijk te lingssituatie de spreker doet een taaluiting die maken dat de door lammers en lentsz ontwikkel voor hem verschillende functies vervult maar de ideeën verhelderend zijn zolang je je ervan be waarvan hij er een de belangrijkste vindt gaat de wust bent dat ze betrekking hebben op een be luisteraar daar bli jkens zijn reactie op in dan is perkt aantal communicatiesituaties dat betekent voor de spreker wat dat betreft de communicatie dat hun theorie best als uit gangspunt voor luister geslaagd als de luisteraar om wat voor reden onderwijs genomen kan worden als ook de be dan ook een andere functie benadrukt zal de perkingen maar aan de orde worden gesteld spreker hem corrigeren als hem dat de moeite bij goed luisteronderwijs zouden de leerlingen in waard lijkt en als hij in de betreffende situatie zicht moeten hebben krijgen in onder meer de mag cor rigeren dan is het weer de beurt van de volgende aspecten luisteraar etc de vri jheid om aan je eigen com communicatiefuncties municatiedoel of communicatie functie vast te de boodsch a p houden en op de ander te reageren zoals je dat het referentiekade r het beste uitkomt wordt in gesprekken beperkt de betrekking

tussen de gesprekspartners je moet rekening houden met je gesprekspartner ik zal op elk van deze aspecten iets uitvoeriger in en de normen die voor de betreffende situatie gaan gelden 3 communicatiefuncties 4 de boodschap is communicatiedoelen de termen spreker en luisteraar zijn in feite volgens de traditionele toetsmakers was een verwarrend aangezien ze lijken te impliceren dat boodschap niet meer dan een brok inhoudelijke communicatie alleen via het auditieve kanaal ver informatie over de buitenwereld waarvandaan de beteloopt in bepaalde communicatiesituaties waarvan kennis eenduidig geïnterpreteerd kon worden zij neer je bijvoorbeeld iemand opbelt is dat inderhaad daarmee alleen oog voor de referentiele daad het geval in vele andere echter wanneer de functie van taal volgens Hartveldt 1978 p 51 gesprekspartners in elkaars onmiddellijke nabijheid zijn andere functies in alledaagse taalgebruik verkeren communiceert de spreker niet al gebruikssituaties zeker niet zo belangrijk hij wijst alleen met zijn mond maar ook met de rest van onder meer op a de expressiefunctie waarbij de zijn lichaam gelaatsuitdrukking gebaren zwe nadruk ligt op het uiten van persoonlijke gevoelens etc de luisteraar maakt dan niet alleen gebruik van de stuurfunctie waarbij de spreker het gebruik van zijn oren om tot een interpretatie van gedrag de gevoelens of de meningen van de luis de boodschap te komen maar ook van zijn ogen teraar probeert te beïnvloeden c de positionele en eventueel van andere zintuigen functie waarbij de machts en rolverdeling in het we kunnen in dit verband globaal een onderscheid maken tussen een nauwe en een ruime betekenis verschillen dan leidt dit onherroepelijk tot betekenis van de term boodschap de boodschap communicatiestoornissen het referentiekader speelt in nauwe zin wordt gevormd door een samenstel op allerlei verschillende manieren bij de communicatie van verschijnselen die min of meer met elkaar samenhangen een rol er vallen zaken onder als voor menhangen en relevant zijn voor de luisteraar in kennis met betrekking tot het gespreksonder verband met zijn communicatiedoel een voorwerp voorkennis met betrekking tot het referentiebeeld stel dat je door kennis bent uitgenodigd uitgenodigd uitgenodigd uitgenodigd uitgenodigd om bij hen te komen eten en dat je wordt met betrekking tot diens uiterlijk taalattitudes gevraagd hoe het smaakt je lust geen inktvis het zelfbeeld etc grote kans dat je lekker zal zeggen maar dat je intonatie en of je gelaatsuitdrukking die beweest de betrekking tussen de gesprekspartners ring zullen tegenpreken het verbale en non verbale gedrag vormen samen de boodschap in de de betrekking tussen de gesprekspartners is op nauwe betekenis van het woord ze hangen met allerlei manieren op hun communicatieve gedrag elkaar samen en bevatten relevante informatie van invloed zo bepaalt ze voor een groot deel voor degene die een eerlijk antwoord wil hebben welke communicatiefunctie wordt benadrukt op de door hem gestelde vraag wie wat op welke manier zegt en wanneer en nu let je als luisteraar vaak niet alleen op de in hoe lang hij aan het woord blijft informatie die direct betrekking heeft op je om wie het gesprek begint stuurt en beëindigt communicatiedoel maar betrek je ook andere zaken etc bij de interpretatie van de boodschap in nauwe bepaalde betrekkingen brengen dus bepaalde zin zaken die strikt genomen niets te maken communicatieregels met zich mee vooral twee hebben met wat er op dat moment gecommuniceerd wordt van belang de verticale afstand wordt zoals de kleren die de spreker aan afstand in de het

verschil in status en macht tussen heeft het accent waarmee hij spreekt het merk de gesprekspartners en de horizontale afstand sigaretten die hij rookt etc iemand zou aan de i e de mate waarin ze persoonlijke contacten met waarheid van een antwoord kunnen twijfelen zui elkaar hebben onderhouden naarmate de verti ver en alleen op grond van het feit dat hij de spre cale afstand groter is zijn de plichten en rechten ker er onbetrouwbaar vindt uitzien in dit ver in het bovenstaande rijtje ongelijkmatiger over de band zou je van de ruime betekenis van de term gesprekspartners verdeeld wat betreft de hori boodschap kunnen spreken zontale afstand zal de communicatie formeler welke zaken relevant zijn en dus de boodschap i e meer in overeenstemming met beleefdheids in nauwe zin vormen en welke niet en daarmee en andere sociaal bepaalde regels verlopen naar onder de ruime interpretatie van het begrip val mate de partners elkaar minder goed kennen de len hangt af van wat je te weten wilt komen als vrijheid zelf de inhoud en de vorm van de inter je belang stelt in de regionale afkomst van ie actie te bepalen is dus in principe het grootst in mand is het volkomen terecht dat je je aandacht situaties waarin de gesprekspartners op voet van richt op het accent van de spreker dan valt het gelijkheid en in een persoonlijke sfeer met elkaar accent onder de boodschap in de nauwe zin in omgaan andere gevallen valt het onder de boodschap in van het inzicht in de betrekking wordt zowel ge ruime zin soms hoort het helemaal niet bij de bruik gemaakt bij het structureren van het eigen boodschap communicatieve gedrag als bij het interpreteren van het communicatieve gedrag van de gespreks 5 het referentiekade r partner zullen we beginnen van de kant van de leraar wordt dan ook niet als een vraag maar onder referentiekader wordt het geheel aan ken als een verzoek om of bevel tot stilte opgevat nis ideeën normen waarden en gevoelens ver staan dat een persoon met betrekking tot zichzelf 7 luisteronderwijs en de wereld om zich heen ontwikkeld heeft hoe meer de referentiekaders van de gespreks i k vind dat moedertaalonderwijs normaal func partners met elkaar gemeen hebben hoe vloeien tioneel moet zijn i e dat de gecreeerde onder der de communicatie zal verlopen zijn er grote wijsleersituatie op zich de leerlingen aanspreek t 18 of dat deze van praktisch nut is om de leerlingen door rood licht bent gereden jij weet zeker weerbaarder te maken in communicatiesituaties dat het oranje was waarmee zij binnen de school en vooral buiten de b drie personen je hebt een onvoldoende voor school geconfronteerd worden of in de nabije het laatste wiskundeproefwerk gehaald en ver toekomst waarschijnlijk geconfronteerd zullen telt dat tijdens het avondeten aan je ouders worden dit uitgangspunt brengt met zich mee volgens je vader moeder is dat je eigen schuld dat er in het onderwijs aandacht moet worden omdat je te weinig tijd aan je huiswerk be besteed aan verschillende communicatiesituaties steedt en veel te laat naar bed gaat jij bent dus niet alleen het luisteren naar bandopnamen het daar niet mee eens verschillende communicatiefunct i es dus niet al c vier personen de les is afgelopen de bel leen de overdracht van feitelijke informatie per gaat en de leraar lerares geeft huiswerk op soonlijke factoren de houding van de gespreks om allerlei redenen vinden jullie het veel te partner tegenover het onderwerp en tegenover el veel jullie willen van de leraar lerares gedaan kaar hun referentiekader hun gemoedsstem krijgen dat hij zij minder opgeeft ming etc en sociale factoren

machtsverhouding d twee personen je beste vriend in heeft net gen etc luisteronderwijs is zo communicatie gehoord dat hij zij is blijven zitten je pro onderwijs met extra aandacht voor luisteren of beert hem haar wat op te vrolijken nog liever onderwijs waarin verschillende vakken de spelen kunnen een of meer keer worden uitgevoerd worden geïntegreerd en waarbij als dat nodig voerd waarbij telkens een andere communiceer of nu tt ig lijkt extra aandacht aan communicatimodus wordt gehanteerd en aan de hand van de tie en daarbinnen aan luisteren wordt besteed volgende instap vragen besproken worden geïntegreerd onderwijs is echter op dit moment a in elk van de vier situaties wil een van de par nog een tamelijk zeldzaam verschijnsel en het is tijen een bepaald doel bereiken welk ook niet iets wat van de ene op de andere da g b hoe is men in de verschillende situaties daarbij kan worden ingevoerd onderstaande lesideeen te werk gegaan moet men daarom beschouwen als suggesties c denk je dat het in werkelijkheid net zo had voor hoe je de bovengenoemde aspecten bij een kunnen gaan niet geïntegreerde aanpak van onderwijs aan de d werden de verschillende doelen bereikt zo orde kunt stellen ik heb daarbij met opzet geen nee waarom niet aanwijzingen met betrekking tot de didactische e op welke manier is de machtsverhouding tus werkvormen gegeven opdat iedere docent de sen de partijen van invloed op hun gedrag ideeën in zijn eigen stijl van lesgeven kan inpassen hoewel de meeste ideeën voor de boven 8 2 een manier om de leerlingen te oefenen in bouw van mavo havo en vwo bestemd zijn kan het achterhalen van de emoties waardoor de spre volgens mij een aantal na aanpassing van de forker wordt bewogen is hen te laten luisteren naar mulering ook in de onderbouw en in andere een bandopname van een fragment van een felle schooltypen worden uitgevoerd er zitten suggesties discussie of een gevoelig hoorspel tamelijk moei ties bij voor complete voorgestructureerde com lijk te vinden municatielessen en suggesties voor de wijze waar a de leerlingen beluisteren eerst de opname in op ervaringen die de leerlingen eerder hebben op haar geheel gedaan bespreekbaar gemaakt en geanalyseerd b de tweede keer wordt de recorder om de paar kunnen worden minuten stopgezet en probeert de docent samen met de leerlingen tot overeenstemming te 8 lesideeën komen over de aard van de uitgedrukte emotie 8 1 hieronder volgen de instructies voor vier spelen die bedoeld zijn om de leerlingen inzicht 8 3 de gemoedsstemming van de spreker en te geven in de verschillende manieren waarop je zijn houding tegenover het gespreksonderwerp en in een bepaalde situatie een communicatiedoel de luisteraars kunnen onder meer door de into kunt realiseren natie en bepaald non verbaal gedrag worden over a twee personen een agent e houdt je aan en gebracht dit kan op de volgende manier aan de geeft je een boete omdat je volgens hem haar leerlingen worden duidelijk gemaakt 19 drie leerlingen krijgen de opdracht een interview a waar is er sprake van een hoge overeenstem te spelen een leerling is de interviewer een de ming en waar van een lage hoe kunnen deze tolk en een de geïnterviewde de laatste is een verschillen in overeenstemming worden ver toerist die uit een of ander vreemd land komt klaard zoals china italie of zweden en geen woord ne b in hoeverre kloppen de scores met de werke derlands spreekt hij mag alleen de klanken van lijkheid en in hoeverre zijn ze gebaseerd op zijn eigen taal gebruiken de nederlandstalige in voor oordelen terviewer stelt vragen naar be-

paalde aspecten van c welke zaken kun je dus op grond van alleen de nederlandse samenleving zoals het eten het een gesproken tekst met redelijke zekerheid weer de taal etc de tolk spreekt zowel neder afleiden omtrent een persoon en welke niet lands als de vreemde taal hij vertaalt van de het zich een beeld vormen van een onbekende interviewer naar de geïnterviewde en weer terug spreker kan ook aan de orde worden gesteld door het interview kan meerdere keren gespeeld wor de leerlingen de volgende vragen te laten beant den telkens in een andere taal in de nabespre woorden king kan men de leerlingen de volgende vragen a stel je krijgt een nieuwe leraar lerares waar stellen let je dan allemaal op om een indruk te krijgen a heeft de tolk volgens jou fouten gemaakt bij wat voor iemand het is wat hij zij zegt hoe het vertalen bij welke vragen waarom denk hij zij het zegt wat voor kleren hij zij aan je dat heeft hoe hij zij zich gedraagt etc b waarop heb je gelet om erachter te komen wat b op welke manier maak je van de gevonden in de geïnterviewde wilde uitdrukken toon formatiebronnen gebruik met andere woor hoogte tempo luidheid stemgebruik gelaats den wat leid je af uit wat je ziet en wat je uitdrukking gebaren houding etc hoort omtrent die persoon of hij zij streng is modern is zenuwachtig is etc 8 4 om de leerlingen bewust te maken van de c in hoeverre zijn deze oordelen objectief of manier waarop ze zich een beeld vormen van een subjectief onbekende spreker heeft de docent e bandop d kun je je situaties herinneren waarin je je een namen nodig van mensen die hij zij persoonlijk beeld van een onbekende spreker hebt probe kent of over wie hij zij voldoende informatie be ren te vormen van een medepassagier in de zit het verdient hierbij de voorkeur sprekers met trein een nieuwe leerling e een discjockey verschillende accenten en van verschillende leef etc bleek dat beeld achteraf te kloppen tijden te nemen en hen bij het interviewen dezelfde vragen te laten beantwoorden het geheel 8 5 radioreclamemakers gebruiken allerlei tali wordt nog leuker als de docent e in het bezit is ge en niet talige middelen om de verkoop van van foto s van de betreffende personen hun produkten te stimuleren het doel van de de leerlingen luisteren een paar keer naar de hieronder beschreven lessen is de leerlingen een bandopnamen en beantwoorden daarna met be methode te laten ontwikkelen die geschikt is om trekking tot elk van de sprekers de volgende vra deze middelen op te sporen gen na een inleiding over reclame in het algemeen a leeftijd eerste les beluisteren de leerlingen enkele spots b waar vandaan met het doel een schema op te stellen aan de c politieke visie rechts midden links hand waarvan deze en andere spots beschreven d opleiding laag midden hoog kunnen worden tweede les daarbij kan bijvoor e sympathiek plus plusminus min beeld het onderscheid tussen instrumentale mu f uiterlijk ziek welke instrumenten soort muziek vocale de docent e kan de ingevulde schema s het beste muziek door wie soort muziek tekst gespro thuis uitwerken de scores in de klas verzamelen ken tekst door wie op wat voor manier inhoud wordt vaak rommelig de volgende les worden en achtergrondgeluiden welke als uitgangspunt de resultaten en de oplossingen van de vragen a genomen worden na enkele spots met behulp t m d op het bord geschreven en de foto s ge van dit schema te hebben beschreven krijgen de toond daarna kunnen de volgende vragen wor leerlingen de opdracht vragen op te stellen aan de den gesteld hand waarvan de beschreven spots geanalyseer d 20 kunnen worden

derde les daarbij kunnen on wordt er in jouw omgeving wel eens gerod der meer de volgende punten worden genoemd deld thuis op het schoolplein etc over a voor wie is de spot bestemd wie wat voor soort mensen gaat het dan b wat voor informatie wordt er over het pro meestal klasgenoten leraren leraressen de dukt gegeven hierbij kan onderscheid wor congierge etc waarom juist over hen om den gemaakt tussen schijninformatie subjec dat je tegen de betreffende personen niet zelf tieve en objectieve informatie kan of durft te zeggen wat je van hen denkt c op welke manier probeert de reclamemaker om jezelf beter voor te stellen etc op welke de spot aantrekkelijk te maken of de aandacht aspecten van hen heeft het meestal betrek van de luisteraar te trekken rijm herhaling king gedrag uiterlijk priveleven etc woordspeling muziek achtergrondgeluiden wat doe je als je er bij bent probeer je het te etc stoppen of doe je zelf mee waarom d op welke menselijke behoeften doet de spot een beroep ontzag voor de wetenschap be 8 7 de volgende lesideeen zijn bedoeld om de behoefte aan gezelligheid aan exclusiviteit etc leerlingen inzicht te geven in de manier waarop e welk wereldbeeld komt in de spot naar voren het communicatieve gedrag aan allerlei regels is rolpatronen gebonden die van verschillende factoren afhan na enkele spots aan de hand van de opgestelde kelijk zijn zie betrekking tussen de gespreks punten te hebben geanalyseerd vierde les kun partners nen de leerlingen zelf een aantal spots maken de factor situatie kan aan de hand van de vol waarvan enkele voor de klas kunnen worden uit gende instap vragen aan de orde worden gesteld gevoerd en een of twee op de band of cassette a kun je een aantal situaties bedenken waari n recorder worden opgenomen vijfde les allerlei regels gelden voor wat je wel en niet voor een meer uitgebreide beschrijving van deze mag doen en zeggen serie verwijst ik naar van bezooijen 1979 b probeer voor een aantal van die situaties een lijstje van regels op te stellen 8 6 de volgende instap vragen zijn bedoeld om c waar komen die regels vandaan wat is hun de leerlingen inzicht te geven in de functies die functie roddelen voor mensen kan vervullen en hen be d verzin een concreet voorbeeld van een over wust te maken van hun eigen houding daar tegen treding van een van de opgestelde regels en over geef aan wat de gevolgen daarvan zouden zijn a wat versta je onder roddelen ik 11r n m z r en over mum preifen intrek niet meer zode randacht als vpoeger aan de hand van de volgende instap vragen kan jou zou je die in een aantal regels kunnen sa worden ingegaan op de wijze waarop de verschil menvatten verbieden bevelen verwijten lende machtsposities van leerlingen en ouders op straffen etc hun communicatie van invloed is b waar komen die regels vandaan traditie a zijn er bij jou thuis bepaalde dingen die je niet praktisch nut etc tegen je ouders mag zeggen en zij wel tegen c verschillen die regels per gezin waardoor 21 kunnen die verschillen verklaard worden sen informatie achterhouden bespreken d ben je het met die regels eens zo nee kun je aan de hand van voorbeelden ze dan veranderen ken je mensen die een van de bovenstaande een aparte groep communicatieregels wordt ge zaken wel eens doen waarom doen ze dat vormd door de beleefdheidsregels deze kunnen denk je hoe merk je weet je dat ze het aan de hand van de volgende vragen aan de orde doen vind je het verkeerd dat ze dat doen worden gesteld zo ja tegen wie kan je dat zeggen en tegen a wat wordt er onder beleefd zijn verstaan wie niet probeer beleefdheidsregels op te

stellen u zeggen niet in de rede vallen niet te luid pra 8 8 de volgende instap vragen zijn bedoeld om ten vieze woorden vermijden onpersoonlij de leerlingen inzicht te geven in het onderscheid ke gespreksonderwerpen etc tussen verschillende soorten stiltes b waar komen die regels vandaan uitdrukking a bedenk situaties waarin je stil behoort te zijn van respect bewaren van afstand taboes etc klas kerk museum etc c tegen wie behoor je beleefd te zijn b wie vindt dat je daar stil moet zijn waarom d denk je dat deze regels aan het veranderen ben je het daarmee eens zijn zo ja waardoor denk je dan dat dat c wat versta je onder een onaangename stilte komt d op welke manier worden zulke stiltes opge eerst leert een kind dat het niet mag liegen later vuld mop wat is het hier stil he koetjes dat het soms moet liegen of liegen als een deugd en kalfjes etc of een ondeugd wordt beschouwd hangt sterk sa e door welke emoties kunnen stiltes worden men met de situatie hierop kan aan de hand van veroorzaakt schrik verrassing woede verle de volgende instap vragen worden ingegaan genheid schaamte etc a wat versta je onder liegen f kun je nog andere stiltes bedenken omdat je b is liegen hetzelfde als overdrijven een niets hebt weet te zeggen om de ander en de smoes verzinnen iemand niet willen kwet g elegenheid te geven iets te zeggen etc en doe niet 20uer rekte ort neet uervelenu im wel 11rrr dat ode je op zo n valse wanier 8 9 de manier waarop een boodschap gestalte gen geven een beschrijving van de betreffende wordt gegeven is van allerlei factoren afhanke personen de relatie die er tussen hen bestaat en lijk door middel van de volgende opdrachten de situatie waarin zij zich bevinden daarna kan een aantal daarvan aan de orde worden ge schrijven zij een gesprek zoals dat volgens hen steld tussen de afgebeelde personen in de beschreven de docent knipt plaatjes uit tijdschriften waarop situatie zou kunnen worden gevoerd de tekst twee of meer mensen staan afgebeeld de leerlin kan worden voorgelezen of voor de klas worde n de tekst lee st door na het register u kunt het register uit dit nummer halen door voo rz ichtig de nietjes open te buigen het regi ster eruit te halen en de nietjes weer dicht te buigen het is voor u een kleine moeite en het spaart on s e rg veel kosten 22 uitgebeeld in de nabespreking kan worden inge luisteren worden gedaan in de hierboven be gaan op de relatie tussen het gespreksonderwerp schreven lesideeen heb ik bv een aantal voorbeel en het gehanteerde taalgebruik aan de ene kant den gegeven van de manier waarop kan worden en de gesprekspartners de relatie die er tussen ingegaan op voorvallen die zich regelmatig binnen hen bestaat en de situatie waarin zij zich bevin en buiten de klas voordoen roddelen liegen stil den aan de andere kant tes etc deze voorbeelden kunnen gemakkelijk met vele andere worden uitgebreid er is in feite bedenk een aantal begrippen atoom democra een hoop lesmateriaal voorhanden dergelijk tie differentieren etc en stel je verschillende si materiaal heeft verder het voordeel dat het heel tuaties voor waarin deze moeten worden uitge goed geschikt is om door de leerlingen zelf klas legd schriftelijk proefwerk mondeling examen sikaal of in kleinere groepjes te worden geanaly gesprek met een van je ouders jongste broertje of seerd het weinige wat er over luisteren en mon zusje etc delinge communicatie bekend is is men immers waardoor worden die verschillen veroorzaakt niet te weten gekomen door er wetenschappelijk communicatiedoel voorkennis van de gespreks onderzoek naar te doen maar door over

eigen er partner etc varingen na te denken en dat kunnen de leerlingen ook op deze manier wordt tevens de reactie stel dat je ontevreden bent over de manier waar dat wisten we allemaal al lang voorkomen op je door een van de leraren leraressen behantelslotte nog wat losse opmerkingen over erva deld bent bedenk een concreet voorbeeld en je ringen die ik met een aantal van de hierboven be vertelt dat aan een klasgenoot je vader moeder schreven lessen heb opgedaan of de leraar lerares zelf lesidee 2 het achterhalen van de emoties waar a wat zijn de verschillen woordgebruik into door een spreker wordt bewogen is in een 5 havo natie etc en een 5 vwo klas uitgeprobeerd daarbij is ge b waar komen die verschillen vandaan voor bruik gemaakt van een gedeelte van een vpro kennis machtsverhouding etc hoorspel uit de serie doodsangsttherapie de c wat gebeurt er als je daar geen rekening mee meerderheid van de klas wist over het algemeen houdt onbegrip straf etc overeenstemming te bereiken over de aard van de uitgedrukte emoties er waren echter ook enkele ga na op welke manier verschillende leraren lera leerlingen bij die er constant naast zaten zij had ressen de les beginnen leerlingen tot stilte ma den met name problemen met de interpretatie nen leerlingen straffen etc van de intonatie en het stemgebruik a wat zijn de verschillen lesidee 4 het zich een beeld vormen van een on b waardoor worden die verschillen veroorzaakt bekende spreker is onder meer in twee brugklas relatie met de leerlingen onzekerheid etc sen en vier groepen eerstejaars studenten neder c welke manier vind je zelf het prettigst en lands uitgevoerd de vraag naar de politieke visie waarom is in de brugklas weggelaten de antwoorden op de rest van de vragen varieerden nogal per klas en 9 ervaringe n per groep op twee punten echter weken de ant woorden van de eerstejaars studenten duidelijk een probleem dat vaak wordt genoemd is het af van die van de brugklassers de laatsten waren ontbreken van gevarieerd lesmateriaal in de vorm over het algemeen niet in staat verschillende dia van bandopnamen zo is er bijvoorbeeld behoefte lecten van elkaar te onderscheiden en buiten aan opnamen waarin emotioneel wordt gepraat landse accenten zoals Duits of Engels te identi of waarin eenzelfde onderwerp door sprekers met ceren de eerstejaars studenten konden dit veel verschillende politieke ideeën behandeld wordt beter verder kwam in de brugklassen uit de toedergelijke opnamen zijn nergens verkrijgbaar op lichte op de antwoorden een groot aantal voor de radio nauwelijks te vinden en door je zelf oordelen naar voren zoals moeilijk te maken hoewel het hier om een reël mensen die lang naar school zijn gegaan ge probleem gaat moet het belang ervan toch niet bruiken geen vieze woorden worden overschat ook zonder kant en klare mensen uit Indonesie Marokko en Turkije bandopnamen kan er op allerlei manieren aan zijn niet slim 23 mensen die dialect praten praten gek en hele voor wie meer wil lezen over mijn ideeën voor maal geen Nederlands en zijn meestal niet lang en ervaringen met luisterlessen in het voortgezet naar school gegaan etc onderwijs verwijs ik naar mijn brochure luister de eerstejaars studenten daarentegen deden hun vaardigheid in de praktijk te bestellen bij dic uiterste best vooral niet de indruk te wekken be taatcentrale ku Nijmegen directoraat a facul vooroordeeld te zijn er waren er zelfs die wei teiten postbus 1908 6500 HK Nijmegen o v v gerden bepaalde vragen te beantwoorden nr 3 70 2 literatuur de talen juni 1 975 p 251 e v j p driest luister-

vaardigheid in het moedertaalonderwijs van bezoien luistervaardigheid in de praktijk toe wijs in levende talen juni 1975 p 24 2 e v lichting op en beschrijving van een aantal lessen die behandeld taal en samenleving over de sociale functies interne publiek in IJmegen 1979 ties van taalideologie en taalvariatie b aarn 1978 l b oveschulte verslag van een enquête naar de huidige luisteroefeningen nederlands voor de belangrijkheid van problemen bij luistervaardigheid in de bouw van vwo en havo vassen 1972 terne publiek in IJmegen 1978 w c jansen vijftien luisteroefeningen nederlands in meer scholte m m v jan sturm luisteren alle-daags en openkeuzevorm groeningen 1973 school in moer 1978 3 p 34 e v d h lammers l l entz luistervaardigheid en moe m colthof h wesdorp de luistervaardigheid en het moedertaalonderwijs in levende talen 326 1977 p 403 havo onderzoek resultaten van een enquête in leven e v 24